

**Бендецька Марія,
Петінова Оксана**

ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У СУЧАСНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Актуальність даної роботи полягає в тому, що вона представляє є спробою розглянути та знайти коріння проблеми глобалізації. Очевидно, що неможливо заперечувати глобалізацію як таку – надто часто ми віддаємо найважливішу роль Інтернету в житті, а також екологічні кризи, що мають глобальний вплив. Однак необхідно розуміти, що глобалізація неможлива без опори на національні уряди, які виступають в якості формальних інститутів, національну економіку, що забезпечує у чому існування цих держав, а також національні культури, які є складовими частинами в єдиному глобальному стандарті.

Саме держава на локальному рівні здатне ліквідувати негативні наслідки глобалізації, як то екологічні проблеми, злидні, вимушені міграції. Крім того, про що докладніше буде сказано нижче, важливо відзначити, що глобалізація є каналом відтворення ідеології, поза якою, як відомо, вкрай складно уявити собі що-небудь в цьому світі [4]. В якості основної проблеми дослідження можна виділити процес глобалізації у цілому. Об'єктом дослідження є поняття «глобалізація». Предметом дослідження є основні характеристики глобалізації в сучасному світі та державі і основні риси, які змінюються під впливом глобалізації.

Мета статті: проаналізувати, знайти й показати основні проблеми глобалізації, причини їх виникнення, а

також методи розв'язань цих проблем; дати основні характеристики в умовах зростаючої глобальності економічної, політичної і культурної сфер життя. Серед завдань слід вказати наступні: вказати основні підходи в розумінні глобалізації, що відображають неможливість єдиної інтерпретації поняття.

Дослідження основних ідей даного напрямку дозволяє відзначити, що трансформісти розглядають глобалізацію, як ключовий феномен сучасного світу, під впливом якого відбувається трансформація всіх аспектів функціонування суспільства. Глобалізація при цьому є дуже суперечливим і неоднозначним процесом. Вона поєднує в собі тенденції глобалізації та локалізації, уніфікації і стимулювання розвитку різноманітності.

Трансформісти демонструють, що в умовах глобалізації відбувається дуже помітна трансформація суті класичного держави, нації (Т. Люк, Д. Хелд, Е. Гідденс, М. Мнакацян, І. Василенко) [4]. Суть трансформації полягає в зміні характеру зв'язків між суверенністю, територіальністю і державною владою [2; 8]. Безсумнівно, держава все ще має домінуючу владу над тими процесами, які відбуваються на його території, проте значний вплив в умовах глобальної взаємозалежності роблять різного роду транснаціональні процеси, а також процеси, ініційовані і відбуваються за межами даного конкретної держави і йому невідконтрольні.

Іншою ключовий ідеєю трансформістів є констатація зростаючої ролі національного державства (Д. Фрідман, М. Феазерстоун, Т. Люк, М. Мнакацян, І. Василенко). На протигагу гіперглобалістам, трансформісти стверджують, що під дією

глобалізаційних процесів приходять в дію певні механізми самозахисту, які викликають інтенсифікацію і відродження національної ідентичності. Держава змушена розробляти стратегії поведінки в умовах глобалізації, реагувати на виклики глобалізованого ції, що ще більше підсилює їх роль (П. Бергер, У. Шуркенс). Дослідження поведінки різних держав, як носіїв національних культур в умовах глобалізації, є поширений ними в рамках даного напрямку [9;10;11].

Незважаючи на відносну новизну поняття, явище глобалізації має свою історію. Тенденції до інтеграції між державами існували завжди, але найбільш радикально вони проявилися на двох історичних етапах. Перший раз – в період з середини XIX в. до початку Першої світової війни, коли відбувалося становлення глобального ринку фінансів, товарів і послуг, формування всесвітнього господарства, що було обумовлено інтенсивної імміграцією і розвитком засобів комунікації. Вдруге – в кінці 1970-х рр., Коли сталася справжня революція в інформатиці, телекомунікаціях і цифрових технологіях. Серед факторів, що визначають глобалізацію можна виділити кілька основних.

До них відносяться:

- виробничо-технічний, який передбачає різке зростання масштабів виробництва, міжнародні форми його здійснення (діють понад 40000 транснаціональних корпорацій), якісно новий рівень засобів транспорту і зв'язку, забезпечує швидке поширення товарів і послуг, ресурсів та ідей з додатком їх в найбільш сприятливих умовах; – науково-технологічний, визначається економічними вигодами використання передового науково-технічного, технологічного і кваліфікаційного

рівня провідних у відповідних областях зарубіжних країн, для прискороного впровадження нових рішень при щодо менших витратах;

- економічний, що включає небувалу концентрацію і централізацію капіталу, що сприяє формуванню єдиного ринкового простору;

- інформаційний: радикальна зміна засобів ділового спілкування, обміну економічної, фінансової інформацією, що створює можливості оперативного, своєчасного та ефективного вирішення виробничих, науково-технічних, комерційних завдань не гірше, ніж усередині окремих країн;

- соціальний, що виявляється в ослабленні ролі звичок і традицій, соціальних зв'язків і звичаїв, подоланні національної обмеженості, що підвищує мобільність людей в територіальному, духовному і психологічному відносінах, сприяє міжнародній міграції;

- політичний, що виражається в ослабленні жорсткості державних кордонів, полегшенні свободи пересування громадян, товарів і послуг, капіталів, а також у розвитку спеціалізованих міжнародних організацій, (сьогодні налічується 20000 неурядових міжнародних організацій і 3000 міжурядових міжнародних організацій і їх багатьох «дочірніх» філій);

- екологічний, що обумовлює об'єднання зусиль світової спільноти, консолідацію ресурсів, координацію дій в різних сферах. Глобалізаційний процес відрізняють всебічність, тобто поєднання економічної, політичної і соціокультурної інтеграції; масовість («демократичність»), тобто залучення всіх соціальних верств; планетарність (тенденція до поширення на всю земну кулю); спонтанність (мимовільність,

самоорганізація), тобто відсутність у інтеграційних процесів зовнішнього джерела у вигляді спеціального організатора, і хаотичність – невпорядкованість інтеграційних процесів [4].

Протягом останніх декількох тисяч років процес глобалізації протікає поетапно:

Попередній – завершився невдачею, тому що не усвідомлювався більшістю населення планети поки швидкість розвитку технологій не обігнала швидкість зміни покоління людей (25 років). Через те, що технічний процес обігнав моральне, етичне і культурний розвиток людства, він наблизив його до загибелі через невміле поведження з досягненнями цивілізації;

Нинішній – усвідомлюється людьми як об'єктивно протікає процес, яким керують політичні еліти, наукове співтовариство, закриті суспільства (масони), ТНК (транснаціональні корпорації) з огляду на те, що робить помітний вплив на життя держав і людей (за винятком деяких племен, що живуть первісним ладом на протягом століть) [6].

Глобалізація стосується об'єднання всіх сфер життя і діяльності людства: політичної, фінансової, науково-технічної, релігійної, культурної. Частково вони інтегруються один в одного, частково – руйнуються і розчиняються в історії.

У минулому процес стимулювався розвитком торгівлі, війнами, політичною діяльністю, на сучасному ж етапі він перейшов у фазу об'єднання світу на науково-технологічної та економічної ґрунтах.

В якості рушійної сили процесу за різними версіями виступають як об'єктивні, так і суб'єктивні причини. Наприклад, є версії, що глобалізація породжується і

направляється високопоставленими особами, які переслідують особисті та колективні інтереси, залишаючись при цьому анонімними, і піклуватися про долю більшості «глобалізатори» не збираються. Це так звана теорія змови, яку намагаються дискредитувати ті, кого вона викриває. Підтримується тими країнами, які на даними етапі найбільше від глобалізації виграють. Раніше це були США, а зараз – Китай. По-моєму, це сама об'єктивна версія, добре відображає поточні реалії. Процес природний і невідворотний (як саморегульованих ринку). Даний підхід насилу витримує критику, але просувається в маси активної ліберально налаштованої прошарком суспільства. Їх начебто мало, але їх крики чутні звідусіль.

Але що б не було рушійною силою процесу – він йде. Стираються межі між країнами, забирається національної самоідентифікації (всі повинні стати громадянами світу), полегшується можливість переміщення. Економічна і фінансова складові процесу – його ключові аспекти, через що в світі скорочується кількість ізольованих один від одного економічних одиниць – вони стають частинами єдиної системи або знищуються.

Глобалізація в нинішньому світі здається процесом неминучим, і перешкодити їй може хіба що тільки глобальна катастрофа на кшталт всесвітнього потопу, існування якого (і не одного) підтвердило і наукове співтовариство.

Хоча, таким потопом, наприклад, може стати повторення "великої депресії", але тільки в масштабах всього вже майже глобального світу.

Характерними рисами процесу є: Посилення ролі ТНК (транснаціональні корпорації) – підприємств, які функціонують на території більш ніж двох країн, їм належить більшість патентів (що це таке?) На технології і відкриття, їх капітал перевищує стан більше половини держав світу. Їх власники контролюють чималу частку світового ринку високих технологій і фінансових потоків. Наявність загальної інформаційної мережі, яка об'єднує людство – інтернет. Загальні стандарти – наявність уніфікації та стандартизації, які дають можливість міжнародного співробітництва в безлічі сфер. Приклади: створення ISO, CI і сертифікатів продукції [7].

Створення спільної мови – нині глобалізатори роблять таким англійська. Маніпуляції свідомістю мас – спрямоване психологічний вплив на значні групи людей для виклику у них певних намірів, які рідко збігаються з їхніми власними: телебачення, реклама, мистецтво. Єдина світова валюта – більшу частину XX століття нею був долар, однак його епоха підходить до завершення. Виробництво, засноване на принципах поділу праці, в тому числі міжнародного [12].

Існує в світі пара проектів об'єднання людства під загальним початком:

1. «Західний» та «американізація» – є правляча верхівка і народ, який вірно служить їй з тих чи інших нав'язаними постулатами – до кінця XX століття процес протікав саме за таким сценарієм [8].

2. Альтернативний – відносно збереження самотності всіх народів при їх об'єднанні, прагнення до соборності, побудова світу без війн і експлуатації людей людьми, життя в гармонії з природою.

Осмислення глобалізації дозволяє позначити її сутнісні риси. найважливішою рисою глобального світового співтовариства є посилення взаємозалежності країн і народів у всіх сферах людської життєдіяльності, становлення світового інформаційного простору, що забезпечує здійснення будь-яких видів діяльності в реальному масштабі часу. «Потужні і гнучкі інформаційні технології впливають на всі сфери людської діяльності і роблять можливим встановлення незліченних зв'язків між різними областями так само, як між елементами і агентами цієї діяльності, що дозволяє досягти більшої продуктивності і ефективності» [3].

Спираючись на факт становлення глобального інформаційного простору, багато авторів вважають, що найважливішою рисою постіндустріального суспільства є перетворення знання в основний елемент суспільного багатства [4].

Інший рисою глобалізації є економічна інтеграція, тобто освіту всесвітнього ринку фінансів, товарів і послуг. Вона передбачає стрімке збільшення потоків товарів, інвестицій, кредитів, інформації, обмінів людьми та ідеями, а також розширення географії їх поширення. Це призводить до того, що національні економіки стають частиною єдиної світової економічної системи. Відбувається вихід діяльності національних економічних суб'єктів за рамки національно-державних об'єднань. Йдеться про формування транснаціональних корпорацій, які зводять нанівець політичні можливості держави на світовій арені.

Також на глобальний рівень піднімаються «приватні» економічні проблеми. Розвиток економічної ситуації і процесів в окремих країнах впливає на інші

держави, стає актуальною загальносвітова координація національної економічної політики різних держав як умови стабільності світової економічної системи. Існує сукупність обмежень, які сприяють економічній глобалізації. Вона отримала назву «золотого корсета». Згідно з цим кодексом, будь-яка держава, надягати на себе «золотий корсет», зобов'язана скасувати обмеження на ідивні інвестиції, відмовитися від квот на імпорту продукцію, дозволити приватизацію державних підприємств, відмовитися від регулювання цін і регулювання руху капіталів. У той же час не можна допускати порушення збалансованості бюджету, надмірного зростання інфляції, слід скоротити державний апарат, відмовитися від субсидій окремим підприємствам і т.д.

Глобальна економіка заснована на новій системі міжнародного поділу праці. Вона побудована навколо чотирьох позицій: виробники високої вартості, заснованої на інформаційному праці; виробники високих обсягів, заснованих на низькооплачуваному праці; виробники сировини, що базуються на природних ресурсах; і зайві виробники, праця яких знецінений.

Ще однією важливою рисою глобалізації є впровадження в повсякденну практику міжнародних відносин і внутрішньополітичного життя народів універсальних ліберально-демократичних цінностей, пов'язаних із забезпеченням та дотриманням прав людини. Однак для деяких країн, де сильні патерналістські традиції в політичній культурі, свобода і права людини не виступають в ролі основоположних і домінуючих цінностей. народ цих держав ідентифікує

забезпечення своїх прав з силою держави, а лібералізацію сприймають як загрозу для свого життя.

6. Глобалізація – процес суперечливий, що характеризується як позитивними, так і негативними наслідками. Позитивними, за висловом Т. Фрідмана, є чотири властиві глобалізації «демократизації» – «демократизації» технології, фінансів, інформації і прийняття управлінських рішень, завдяки яким може статися бурхливий економічний розквіт («економічне диво») в країнах, які, можливо, раніше перебували в стані глибокої загальної відсталості. також позитивними наслідками глобалізації є: зростання доходів і життєвого рівня багатьох соціальних верств, що виражається в зростанні середнього валового внутрішнього продукту на душу населення, поява надзвичайно широких можливостей для творчої активності (величезного розмаїття нових способів самовираження і самоствердження) у всіх сферах людської діяльності.

До числа негативних наслідків глобалізації слід віднести, перш за все, нерівномірність зростання матеріального добробуту різних соціальних верств і значне збільшення соціально-економічної нерівності між регіонами. Сучасна архітектура глобальної економіки відображає асиметрично взаємозалежний світ, все більше поляризується по осі протистояння між продуктивними, процвітаючими, багатими областями і областями знедоленими, економічно і соціально знецініться [14].

За деякими оцінками, входження країни в світ глобалізованої економіки в якості суб'єкта стає можливим за умови, що середній річний дохід на душу населення в цій країні перевищить 10 тис. доларів. А

таких країн у світі небагато. За даними ООН розрив в рівнях доходів багатих і жебраків, «золотого» і жебрака мільярдів планети стрімко збільшується – з 13: 1 в 1960 р до 60: 1 в кінці XX ст. У порівнянні з серединою минулого століття сукупний обсяг споживання зріс приблизно в 6 разів. Разом з тим 86% його припадає на 1/5 частину населення, на інші ж 4/5 – залишилися 14%. Частка світового доходу, що залишається в розпорядженні найбільш бідної частини людства – а в даний час приблизно 1,3 млрд. людей живуть в умовах абсолютної бідності – ще на порядок нижче і становить менше 1,5%. Приблизно 840 млн. Осіб, в тому числі 200 млн. Дітей, голодують або страждають від недоїдання, 14 млн. Дітей щорічно вмирають від невиліковних хвороб [11].

На думку А. Неклеса, в сучасному глобальному світі складається світова конструкція – метаінфраструктура – в якій «перерозподіляється весь сукупний світовий дохід між геоекономічними персонажами, тісно пов'язаними з різними видами господарської діяльності, наприклад, виробництвом природних ресурсів, високими технологіями, виробництвом товарів масового попиту або ж інформаційних і фінансових послуг.

Саме на базі останнього класу технологій формується домінуюча глобальна інфраструктура, сприятлива для певного класу економічних суб'єктів і набагато менш дружня по відношенню до інших. Інфраструктура, чия суть – не виробництво, а розподіл і перерозподіл ресурсів, доходів, прибутку. Такий перерозподіл зорієнтоване на країни Півночі, і становить

суть ... геоекономічних рентних платежів, будучи свого роду глобальним податком на економічну діяльність».

По суті, це нова форма експансії, орієнтована на те, щоб домогтися переваги сильних за рахунок слабких. А. Панарін зазначає, що глобалізм означає ... що сучасна світова гегемонія більше ґрунтується на економічному завоюванні, ніж на традиційному військовому. Йдеться про практику глобального нееквівалентного обміну, яка передбачає економічне пограбування світової периферії

...

При цьому остання принципово не може виступити реальним конкурентом розвинених держав внаслідок того, що створені міжнародні структури (наприклад, СОТ, МВФ та ін.) покликані і успішно здійснюють управління світовим ринком, оберігаючи існуючий нееквівалентний обмін. З точки зору Ради з зовнішньої і оборонної політики, «сучасний світовий ринок являє собою жорстку ієрархічну систему, орієнтовану на збереження досягнутого переваги найбільш розвинених країн шляхом маніпулювання фінансовими ринками, штучного завищення цін на іноземні товари. Процеси глобалізації економічного життя не ведуть до вирівнювання рівнів економічного розвитку. Утворюються нові багаті і нові бідні країни.

Критики глобалізації також звертають особливу увагу на зростання негативного обміну між соціальними структурами у вигляді потоків наркотиків, проституції, тоталітарних сект, тероризму, на тенденцію до уніфікації (гомогенізації, стандартизації) соціального життя, тобто до ліквідації регіональної самобутності, зокрема, національної ідентичності. Даний процес супроводжується спробами встановлення панування

одних культур і світоглядів над іншими. В результаті спостерігається прагнення уявити як єдино можливої універсальну комерціалізовану, розважальну культуру. Неоднозначний вплив на суспільство надає глобальний інформаційний простір. Його можливості надані в основному тим, хто володіє фінансовими засобами, для переважної населення Землі вони як і раніше недоступні. Що стосується вільного доступу до інформації, то ця властивість глобального інформаційного простору виступає в ролі засобу для завоювання розвиненими країнами традиційної культури розвиваються товариств. Одним з основних перспективних питань глобалізації є питання, хто виявиться у вигравші від неї. Фактично основну частину переваг сьогодні отримують багаті країни або індивіди. Несправедливий розподіл благ від глобалізації породжує загрозу конфліктів на регіональному, національному та інтернаціональному рівнях [11].

Друге питання пов'язане з потенційною регіональною чи глобальною нестабільністю через взаємозалежності національних економік на світовому рівні. локальні економічні коливання чи кризи в одній країні можуть мати регіональні або навіть глобальні наслідки. Третє коло породжуваних глобалізацією проблем викликаний побоюванням, що контроль над економікою окремих країн може перейти від суверенних урядів, в інші руки, в тому числі до найсильніших держав, багатонаціональним чи глобальним корпораціям і міжнародним організаціям. В силу цього деякі вбачають в глобалізації спробу підризу національного суверенітету [3].

Глобалізація – це суб'єктивний природний процес, який протікає на протязі всього часу існування нинішньої цивілізації. Аналіз історичних подій показує, що процес був запущений як мінімум за часів розквіту Стародавнього Єгипту, а ненаукові джерела (Біблія, міфи народів) стверджують, що раніше вже існувала єдина цивілізація, але потоп розділив людей). Є у поняття і кілька неосвітлених сторін: концепція (що це?) – мета і система шляхів і способів її досягнення; обов'язкова наявність тих, хто процес очолює, направляє його – глобалістів. Загалом, процес йшов, йде і буде йти. Питання тільки в який бік, ким він буде підштовхуватися і чи буде в результаті плюсів більше, ніж мінусів для населення планети.

У міру розвитку глобалізації практично у всіх країнах відбувалося помітне поліпшення умов життя (особливо якщо вимірювати їх по більш широким показниками добробуту). При цьому, однак, найбільш разючих успіхів досягли країни з розвинутою економікою і лише деякі з країн, що розвиваються. Розширення розриву між доходами в країнах з високим рівнем доходу і країнах з низьким рівнем доходу не може не викликати стурбованості. Глибоку тривогу викликає і те, що значна кількість жителів земної кулі перебуває в крайній убогості. Однак було б помилково поспішно укладати з цього, що причиною цього розриву є глобалізація або що не можна нічого зробити для виправлення такого становища. Навпаки, країни з низьким рівнем доходу не змогли інтегруватися в світову економіку настільки ж швидко, як і інші країни, частково унаслідок обраної ними політики і почасти через неможливість контролю факторів. Жодна країна, тим

більше найбідніша, не може дозволити собі залишатися в ізоляції від світової економіки. Кожна країна повинна прагнути до скорочення бідності. Міжнародне співтовариство має спробувати (шляхом зміцнення міжнародної фінансової системи та торгівлю і сприяння) допомогти найбіднішим країнам в їх зусиллях інтегрувати у світову економіку, досягти більш швидких темпів роса і скоротити бідність. Саме таким шляхом можна буде забезпечити доступ до благ глобалізації для всіх людей у всіх країнах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Градов, А. П. (2014). Понятие проблемной ситуации // Научно-технические ведомости СПбГПУ. Экономические науки. № 6 (209). [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-problemnoy-situatsii>
2. Градов, А. П., Волынский, А. С., (2014). Создание и применение матрицы совокупной полезности нематериальных активов // Научно-технические ведомости Санкт-Петербургского государственного политехнического университета. Экономические науки. № 2 (192). С. 71 – 78.
3. Градов, А. П. (2014). Стратегия и тактика выявления и разрешения системных проблемных ситуаций // Научно-технические ведомости Санкт-Петербургского государственного политехнического университета. Экономические науки. № 3 (197). С. 17 – 27.
4. Карлик, Е. М., Градов, А. П. (1983). Экономическая эффективность концентрации и специализации производства в машиностроении: Основы теории и методики. 2-е изд. Л.: Машиностроение. 216 с.

5. Кравченко, А. И., Анурин, В. Ф. (2005). Социология. СПб.: Питер. 431 с.
6. Сен, А. (2004). Развитие как свобода. М.: Новое изд-во, 2004. 425 с.
7. Шумпетер, Й. А. (2004). История экономического анализа. Т. 1. СПб.: СПбГУЭиФ, 552 с.
8. Эффективность стратегии фирмы. (2006). СПб.: Спец. литература, 208 с.
9. Проблемные ситуации в науке. Д. И. Дубровский [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://helpiks.org/8-2133.html> Д. И. Дубровский.
10. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. М.: АСТ, 2005. 603 с.
11. Робертсон Р. Глокализация: пространство времени и гомогенность гетерогенити // Глобальные современности / Под ред. М. Фезерстоун, С. Лэш и Р. Робертсон. – Лондон: Sage, 1995. С. 25–44.
12. Латуш С. Вестернизация мира. Значение, score и пределы стремления к глобальному единообразию. – Кембридж: Polity Press, 1996. 140 с.
13. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. М.: АСТ, 2005. 603 с.
14. Хелд Д., Макгрю А., Голдблатт Д., Перратон Дж. Глобальное преобразование нации. – Кембридж: Polity Press, 1999. 515 с.
15. Маклюэн М. Понимание Медиа: Внешние расширения чело века / Пер. с англ. В. Николаева; Закл. ст. М. Вавилова. М.: Жуковский: «КАНОНпрессЦ», «Кучково поле», 2003. 464 с.